

Bene Zoltán

Jól elmesélt jó történetek –Döme Barbara novelláskötetéről

Az egyszeri ember a különféle pszichés betegségekről manapság leginkább különféle amerikai filmekből szerzi az ismereteit. Sőt. Ha jobban utánagondolunk, az egyszeri emberek ismereteinek nagy része napjainkban filmekből származik. A filmek nagy része pedig az Egyesült Államokból. Az Amerikaiból. Amiért most mégis kimondottan a pszichés betegségekkel hozakodtam elő, az Döme Barbara *Nők a cekkerben* című novelláskönyve. Alcíme szerint *Történetek Skizofréniából*. – Nos, ezt az alcímet gond nélkül használhatná a Netflix vagy az AMC a legújabb pszichothriller-sorozata címeként. Esetleg a magyar fordító fordíthatná így valamely skizofrén tematikájú Netflix- vagy AMC-sorozat címét. Hogy a néző egészen biztosan tudja, mire számíthat. Mert a néző türelmetlen, azt szereti, ha az első pillanattól kezdve tisztában van azzal, mit is néz, mire is kell fölkészülnie.

Az olvasó talán türelmesebb fajta. Vagy csak hinni szeretném, hogy az. Mindenesetre Döme Barbara kötetét olvasva az alcím nélkül is előbb vagy utóbb rá kell ébrednie, hogy a novellák nem csak nyomokban tartalmaznak pszichés zavarokat. Föl kell ismernie, hogy pszichológiai problémákkal akad dolga – helyesebben a kötet szereplőinek akad dolga pszichés zavarokkal. Nem elengedhetetlenül szükséges hát a részint zsurnaliszta, részint amerikai sorozatos alcím. És számomra nem is olyan izgalmas, mint a valódi cím.

Nők a cekkerben.

Ha hiperrealista módon közelítek ehhez a három szóhoz, krimit sejtetek mögöttük. Rögtön beugrik a Kodelka-gyilkosság, Léderer Gusztáv és felesége, Schwartz Mici rémséges bűntette, amiről a húszas években kuplé is született (Lédererné, mi van a kosárban? / Kodelkának feje, keze, lába), s amiből legutóbb Szász János forgatott filmet (*A hentes, a kurva és a félszemű*).

Ha azonban szürreálisan fogom föl ezt a három szót, akkor valamiért legelőször Lautréamont villan be, mindenekelőtt az esernyő és a varrógép találkozása a boncasztalon mint a szépség metaforája. És a sajátos asszociációk, összehasonlíthatatlan hasonlatok, valóságfölötti realitás. A hihető hihetetlen.

Végezetül amennyiben filológiai szempontok szerint közelítünk a címhez, föl kell, hogy tűnjön a novelláskötet hetedik darabja: *Nők a kredencen*. „Nézem a kredencet, két erős asszony, az anyósa és a sógornője.” (52. oldal) A novella két kredencen álló fotó apropóján mesél nőkről és férfiakról. Amint ebben a kötetben Döme Barbara mindvégig teszi. Nem

puttonyban hozza a meséit, hanem cekkerben. Végére is ő semmi esetre sem a Mikulás. És nem is a Télianyó.

A *Nők a cekkerben*-ben tehát nincsenek valóságos nők a cekkerben. Sem sértetlenül, sem darabokban. A cekker nem rejt sem Kodelkának, sem Kodelkánának kezét, fejét, lábát. Abban az értelemben legalább is nem, ahogyan egy darabolós gyilkosról szóló krimitől elváránk. Egyébként viszont a cekker tele van mindenféle nővel. És női bajokkal. És férfikkal, akik a nőkkel párhuzamosan léteznek. Olykor merőlegesen is. És pszichés zavarokkal és lelki kórságokkal. Amelyek hol egyértelműek és orvosiak, hol egyszerűen csak elkerülhetetlenek ebben a korban, amelyben élünk. Ugyanabban a korban, amelyben Döme Barbara is él és történeteket mesél. Hála Istennek. Mert jól csinálja. És mert nagyon kellene a jó és jól elmesélt történetek. A *Nők a cekkerben* huszonhét novellája ilyen.

És bár a történetekből megrázó életutak, tragédiák és bizarr sorsok bontakoznak elő, s jöllehet alig talál az olvasó megoldott helyzetet, föloldott konfliktust, pozitív végki-csengést, mégsem a letaglózó lenne a jó szó, ha egyetlen szóval kellene jellemezni a kötetet. Mert a pszichés zavarok, az örökletes, titokzatos betegségek jelenléte és súlya kellő távolságot kínál. Nem, nem mi élünk így, gondolhatjuk, hanem azok, akik skizofrének meg egyéb módon terheltek. És még

ha be is ismerjük magunknak, hogy ennek az elaggott civilizációnak a gyermekeiként mindannyian terheltek vagyunk, akkor is kínálkozik egy kiskapu: a bizonyos mértékig külső szemlélő perspektívája, az orvos által nem diagnosztizált, ergo hivatalosan nem beteg ember nézőpontja. A kötet zárósorai is erre a külső perspektívára erősítenek rá: „Apámat látom repülni a sínek felett, közben arra gondolok, nincs baj, úgy is mindjárt felébredek ebből az elcseszett, hosszú álomból.” (A *vonat* című novella utolsó sorai, 188. o.) Az álomban úgy szerepelünk, hogy mégsem szerepelünk benne. Az álom úgy valóságos, hogy nem az. Ez az egérút, amit Döme Barbarától kap az olvasó, s ezáltal ez az egész kötet – ha úgy akarjuk – a hihetetlen kategóriájába sorolható. Hogy legyen azon túl hihető hihetetlen. Mint ahogyan az is.

Legfőképpen azonban egy jó novelláskönyv. Talán egy kicsivel több bátorsággal – teszem azt, a novellák ciklusba rendezésével, valamint egy-egy motívum kiemelésével és következetes végigvezetésével a novellákon keresztül – fragmentált regénnyé is válhatott volna. De semmi esetre se legyünk telhetetlenek! Hacsak a *Nők cekkerben* olvasásával. Mert azzal valóban nehéz betelni.

(Döme Barbara: *Nők cekkerben*. Történetek Skizofréniából, Arany János Alapítvány, 2019)